

Nr 600.

Av herr **Holmström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 232 bygger i stora delar på ett av särskilt tillkallade sakkunniga avgivet betänkande angående ordnandet av avsättningsförhållandena för inom riket tillverkad sprit m. m. Åtminstone i ett avseende innebär emellertid Kungl. Maj:ts förslag en förbättring gent emot de sakkunnigas förslag. Jag vill erinra om, att i de sakkunnigas uppdrag, till följd av riksdagens tidigare beslut, ingick att undersöka, huruvida avsättningsmöjligheterna för fabrikspotatis till brännerierna kunde komma potatisodlarna såvitt möjligt i samma omfattning till godo, oavsett om dessa vore delägare i bränneri eller icke. De sakkunniga anförde i anledning härav att, såvitt de kunnat finna, enda utvägen vore, att de enskilda brännerierna ersattes av koncentrerad stor-drift, men de avvisade tanken på ett enhetligt införande av en sådan. Propositionen innebär emellertid enligt min mening en ganska tillfredsställande lösning av denna fråga. Enligt densamma skall tillverkare av brännvin ställa sig till efterrättelse de föreskrifter rörande användning och inköp av råämnen, vilka kunna meddelas av Konungen eller av myndighet, som av Konungen därtill bemyndigas, samt underkasta sig den tillsyn å föreskrifternas efterlevnad, varom Konungen förordnat. I sitt anförande till statsrådsprotokollet anför departementschefen, att han närmast tänker sig, att övervakandet av avsättningen av fabrikspotatis till brännerierna bör anförtros statens potatismjölsmånad, som f. n. utövar en liknande kontroll i fråga om stärkelsefabrikerna. Avsikten synes sålunda vara, att, därest propositionen antages av riksdagen, statens potatismjölsmånad skulle lämna mer eller mindre detaljerade föreskrifter angående de särskilda bränneriernas potatisinköp och de därvid tillämpade priserna.

Jag kan till fullo instämma i detta förslag, men det synes mig, att nämnden även bör erhålla andra uppgifter på samma sätt som förhållandet är vid stärkelsefabrikerna. Jag tänker härvid framför allt på fördelningen av den totala inköpskvantiteten potatisråbrännvin på de särskilda brännerierna och på pris-sättningen å råbrännvinet.

Frågan om hur inköpskvantiteten skall fördelas på de olika potatisbrännerierna är ej närmare behandlad i propositionen. I likhet med Kungl. Maj:t och de sakkunniga anser jag, att A.-B. Vin- & Spritcentralen bör äga rätt att fastställa den totala inköpskvantiteten potatisråbrännvin för året, ehuru detta enligt min mening bör ske i samråd med statens potatismjölsmånad. Men spritcentralen bör icke ha någon möjlighet att särskilt gynna den bränneri-

verksamhet, som bolaget själv bedriver, och bör därför icke ha något inflytande på fördelningen av inköpskvantiteten på de olika brännerierna. Avsikten med statsmakternas ingripande är ju framför allt att bereda potatisodlarna ett stöd, och viss hänsyn till potatisodlingen inom orten bör därför tagas vid fastställandet av de enskilda bränneriernas kvoter. Fördelningen av inköpskvantiteten bör därför omhänderhavas av statens potatismjölsmånad, som har sig anförtrott motsvarande uppdrag inom stärkelseindustrin.

Beträffande prissättningen å potatisråbrännvinet har Kungl. Maj:t föreslagit, att därest i fråga om brännvin som tillverkare försäljer till partihandelsbolaget frivillig överenskommelse ej kan träffas om pris eller leveransvillkor i övrigt, skall, då tillverkaren eller bolaget det påfordrar, avgörande träffas av särskild prisnämnd, bestående av sju ledamöter, av vilka två utses av vardera parten, under det att återstående tre ledamöter, däribland ordföranden, årligen förordnas av Konungen. Prissättningsnämndens uppgift skulle bliva att genom experter låta undersöka tillverkningskostnadernas storlek och med ledning av detta material besluta om priset å råbrännvin. Många skäl tala för att priset å potatisråbrännvin i stället bör fastställas på samma sätt som sistlidna höst skett beträffande priset å potatisstärkelse, nämligen av Kungl. Maj:t efter förslag av statens potatismjölsmånad och sedan kommerskollegium haft tillfälle yttra sig över förslaget. För spritcentralen torde det innebära en stor lättnad att befrias från att delta i prissättningen å råbrännvinet, då härigenom onödiga irritationsmoment mellan spritcentralen och jordbrukarna undvikas, vilket är av vikt för spritcentralens verksamhet i övrigt. Det är vidare av betydelse, att potatismjölsmånden får inflytande på prissättningen å råbrännvinet, så att icke potatispriset fastställs utan hänsyn till de intressen, som spritcentralen f. n. har att företräda. Det är även av betydelse att det slutliga avgörandet lägges i Kungl. Maj:ts hand, så att kommerskollegium får tillfälle att yttra sig i frågan. Jag förutsätter att statens potatismjölsmånad i någon mån omorganiserar, så att även industriell sakkunskap blir företrädd bland nämndens ordinarie ledamöter. Som ett namn på den omorganiserade nämnden vill jag föreslå statens potatisindustrinämnd.

Jag övergår nu till att behandla andra slag av sprit än potatisbrännvin och utgår därvid från att riksdagen kommer att bifalla förslaget om att potatisbrännvinet i huvudsak förbehålles användningen som råvara för framställning av förtäringssprit.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i likhet med de sakkunnigas, att A.-B. Vin- & Spritcentralen ensam skulle bliva partihandlare med sprit och sålunda övertaga den försäljning, som hittills bedrivits av A.-B. Skattefri Sprit (skattefri sprit) och A.-B. Svensk Sprit (motorsprit). Detta förslag har från de berörda industrisammanslutningarnas sida mötts av en skarp kritik, i vilken även

kommerskollegium och kontrollstyrelsen deltagit. Jag vill nöja mig med att referera en del av kontrollstyrelsens yttrande i frågan. Kontrollstyrelsen motiverade sin ståndpunkt med att det vore av synnerlig vikt, att spritproducenterna själva alltfört finge taga ansvaret för den tekniska spritens försäljning. Genom ett energiskt och intresserat arbete hade det nuvarande partihandelsbolaget lyckats år från år utveckla sin försäljning och erövra nya områden för spritens användning. För den verksamhetens framgång torde det icke räcka med vanlig affärsmässighet. Det fordrades därjämte ett levande intresse, som säkrast torde förefinnas hos representanterna för själva spritframställningen. Även för försäljningen av motorsprit krävdes det liknande förutsättningar hos partihandelsbolaget. Vål vore det sant, att lättbentylen utan svårighet kunde användas som motorbränsle omväxlande med bensin utan ändringar av motorn. Erfarenheten från de gångna åren visade emellertid med all tydlighet, att det icke desto mindre vore oundgängligt att försäljningsorganet med oavlätlig uppmärksamhet följde teknikens utveckling och städse vore redo att ingripa för att ställa till rätta eventuella missgrepp och giva råd och anvisningar till motorbränsleförbrukarna. På ett rätt handhavande av sådana uppgifter kunde motorspritfrågans hela framtid bero. Tvångsinblandningen gjorde i detta avseende ingen skillnad, eftersom tekniska missgrepp skulle kunna medföra, att spritblandningen komme i sådant vanrykte, att det icke bleve möjligt att fortsätta på den inslagna vägen. Bästa garantien för ett intresserat och sakkunnigt handhavande av nu nämnda och övriga för den tekniska spritens och motorspritens framtid betydelsefulla angelägenheter skulle enligt kontrollstyrelsens mening ernås, om tillverkarna även i fortsättningen bereddes inflytande i partihandeln genom att ett särskilt bolag finge handhava denna uppgift. Någon nämnvärd fördyring av den administrativa apparaten skulle knappast därigenom behöva äga rum, och några olägenheter i övrigt torde icke vara att befara.

I detta kontrollstyrelsens uttalande kan jag till fullo instämma. A.-B. Vin- & Spritcentralens verksamhet har hittills legat på ett helt annat område, där delvis andra synpunkter varit rådande än de, som gälla för den tekniska spriten. Särskilt fordrar inblandningstvånget för sprit i bensin en betydande anpassningsförmåga, för att icke den därvid betjänade bensinhandeln och allmänheten skall komma att känna inblandningstvånget som en tung börda, i motsats till vad hittills varit fallet, då inblandningen skett helt frivilligt. Det sprithaltiga svenska motorbränslets (»lättbentyl») utveckling under årens lopp har visat, huru nödvändigt det varit för försäljningsbolaget att ständigt följa såväl motorteknikens som bensinhandeln utveckling och ständigt bistå avnämarna med råd och dåd för att icke motorbränslet skulle råka i vanrykte utan vinna ständigt ökad användning. Ett dylikt intresse för konsumenterna torde enligt min mening i tillräckligt hög grad endast förefinnas hos ett försäljningsbolag, i vilket producenterna äro delaktiga.

Att Kungl. Maj:t ändock vidhållit de sakkunnigas förslag i denna punkt motiveras därmed, att det framlagda förslaget i övrigt icke torde kunna på ett rationellt sätt genomföras utan att hela partihandeln med sprit koncentreras till ett organ. Enligt min mening är emellertid en sådan koncentration av partihandeln icke nödvändig för att genomföra Kungl. Maj:ts förslag i övrigt utan en annan och vida bättre utväg förefinnes. Ovan har föreslagits, att en statens potatisindustrinämnd skall kontrollera potatisbrännerinäringen i den mån så är behöfligt. Analogt härmed föreslår jag, att det för övriga brännerier tillsättes en liknande, av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, förslagsvis kallad statens industrispritnämnd, i vars uppgifter skall ingå att utöva kontroll över partihandlaren med skattefria sprit och motorsprit. På så sätt får staten ett avgörande inflytande över partihandlaren samtidigt som partihandelsbolagets styrelse kan bibehållas med i princip nuvarande sammansättning, ehuru utökad med representanter för jäst- och melasspritindustrierna. Det för en sund utveckling på området nödvändiga privata initiativet skulle härigenom icke äventyras men verksamheten skulle stå under statens kontroll. Detta innebär enligt min mening en ofantlig fördel framför Kungl. Maj:ts förslag utan att man behöver gå miste om någon av de fördelar i övrigt, som sistnämnda förslag anses innebära gentemot nu rådande förhållanden.

Den här föreslagna industrispritnämnden bör enligt min mening handhava prissättningen å sprit från andra slag av tillverkare än potatisbrännerier på liknande sätt som ovan nämnts rörande potatisindustrinämndens prissättning av potatisråbrännvinet. Den i Kungl. Maj:ts förslag upptagna särskilda prissättningsnämnden för brännvin skulle härigenom bliva överflödig.

Industrispritnämnden bör vidare följa underhandlingarna mellan A.-B. Skattefria Sprit samt importörer och tillverkare av bensin angående frivilliga inköp av motorsprit i tillräcklig omfattning. Det bör åligga nämnden att vid behov hos Kungl. Maj:t hemställa om ikraftträdande av den tilltänkta förordningen om skyldighet för importörer och tillverkare av bensin att inköpa motorsprit, ävensom att föreslå Konungen lämplig inköpsprocent och övervaka förordningens efterlevnad. Det synes mig vara av stor betydelse att övervakandet icke på sätt av Kungl. Maj:t föreslagits handhaves av motorspritsförsäljaren.

Liksom spritcentralen skall vara den enda köparen av brännvin från potatisbrännerierna, bör försäljning av sprit från andra tillverkare, i vad den ej avser export, endast kunna ske till A.-B. Skattefria Sprit. Jag instämmer i departementschefens uppfattning att det pris, som tillverkarna skola erhålla för samma slags vara, icke bör bestämmas olika efter den avsedda användningen för olika ändamål, så att de olika brännerierna icke få något intresse av, huruvida spriten går till det ena eller andra ändamålet. Men detta hindrar icke att det av partihandlaren uttagna priset bör göras beroende av varans användning. I motsats till departementschefen men i likhet med de sakkunniga anser jag,

att A.-B. Skattefri Sprit vid försäljning av exempelvis sulfitsprit till A.-B. Vin- & Spritcentralen för användning såsom skattebelagd sprit bör betinga sig ett högre pris än vid försäljning av skattefri sprit och även att priset i sistnämnda fall bör vara högre än priset för motorsprit, om man bortser från koncentrationskostnaderna. En dylik prissättningspolitik står visserligen i viss motsats till de vid spritcentralen hittills tillämpade principerna, men detta saknar enligt min mening varje betydelse, därest försäljningarna omhändervahas av A.-B. Skattefri Sprit. Det bör däremot framhållas, att den här föreslagna prissättningspolitiken står i full överensstämmelse med nu rådande förhållanden beträffande sulfitsprit. Denna har som bekant hittills kunnat försäljas som motorsprit till lägre pris än som svarar mot tillverkningskostnaderna endast tack vare den vinst, som uppstått på försäljningen som skattebelagd och skattefri sprit. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att konsumenterna av sistnämnda slag av sprit skulle komma i åtnjutande av lägre priser än hittills, under det att motorbränslekonsumenterna skulle få vidkännas en motsvarande ökning. Något vägande skäl för att nu företaga en dylik överflyttning av kostnaderna på de minst bärkraftiga konsumenterna synes mig icke kunna föreläggas.

Därest den här föreslagna prissättningspolitiken tillämpas, kunna de av nyordningen föranledda merkostnaderna för bensinfirmorna, vilka av departementschefen beräknats till omkring 1.4 milj. kronor, under användande av i övrigt samma grunder för beräkningarna sänkas till något under 1 milj. kronor. Att detta belopp emellertid icke i sin helhet kan betraktas som en belastning, framgår av att bensinfirmorna under 1933 helt frivilligt företagit inköp av omkring 19 milj. liter sprit av normalstyrka (9.5 milj. liter motorsprit), för vilken kvantitet de på liknande sätt beräknade »merkostnaderna» uppgå till närmare $\frac{1}{2}$ milj. kronor. Motortrafikens ökade belastning genom tvångsutblandning av sprit i bensin skulle alltså icke uppgå till mer än omkring $\frac{1}{2}$ milj. kr., motsvarande c:a 0.1 öre pr liter bensin.

Med stöd av vad som ovan anförts, hemställs,

att riksdagen måtte vidtaga de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som betingas därav,

att Kungl. Maj:t skall fastställa prissättningen å potatisrårbrännvin och för tillverkning därav använd potatis efter förslag av en genom omorganisation av Statens potatismjölsnämnd bildad, av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, förslagsvis benämnd Statens potatisindustrinämnd, vilken nämnd även skall handhava fördelningen av inköpskvantiteten på de olika potatisbrännerierna,

att Kungl. Maj:t skall fastställa prissättningen å sprit från andra slag av tillverkare efter förslag av en av Kungl. Maj:t

utsedd nämnd, förslagsvis benämnd Statens industrispritnämnd, vilken nämnd även skall utöva kontroll över parti-handlaren med skattefri sprit och motorsprit samt handhava ärenden rörande inblandning av motorsprit i bensin, samt

att partihandeln med skattefri sprit och motorsprit icke lägges under A.-B. Vin- & Spritcentralen utan att till partihandlare utses A.-B. Skattefri Sprit, sedan detta bolags styrelse utökats med representanter för jäst- och melassspritindustrierna, samt att A.-B. Skattefri Sprit vid försäljning av sprit för användning såsom skattebelagd sprit, skattefri sprit och motorsprit tillämpar olika prissättning, så att motortrafiken icke onödigt belastas.

Stockholm den 5 april 1934.

Nils Holmström.
